

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

950

Vragen van het lid **Tuinman** (BBB) aan de Staatssecretaris van Defensie en de Minister van Buitenlandse Zaken over *de, op vrijdag 12 januari 2024 plaatsgevonden, door de Verenigde Staten geleide aanvallen op Houthi trainings-, lanceer- en opslaglocaties van drones, raketten, kruisvluchtwapens en radarstations die de afgelopen weken gebruikt zijn om willekeurige schepen in de Rode Zee aan te vallen* (ingezonden 17 januari 2024).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Defensie), mede namens de Staatssecretaris van Defensie (ontvangen 6 februari 2024).

Vraag 1

Bent u bekend met het artikel «*US Destroyers, IKE Aircraft Shoot Down Houthi-Launched Missiles, Drones over Red Sea*», dat een gedetailleerd overzicht geeft van de complexe Houthi-aanval van dinsdag 9 januari 2024 met een mix aan diverse drones, kruisraketten en ballistische anti-schpraketten?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

In hoeverre is Nederland als maritieme natie, die de belangen van vrije doorvaart en ongestoorde koopvaardijvaart wereldwijd beschermt, in staat met de huidige middelen van de Koninklijke Marine en de Koninklijke Luchtmacht een vergelijkbare dreiging op zee het hoofd te bieden?

Antwoord 2

Nederland draagt op verschillende manieren bij aan het tegengaan van de huidige dreiging in de Rode Zee. Dit kunnen we niet alleen. Daarom werkt Nederland samen met bondgenoten om dergelijke dreigingen op zee het hoofd te bieden.

Het kabinet steunt in dat kader diverse initiatieven. Zo draagt Nederland sinds 2009 bij aan de EU-geleide anti-piraterijmissie operatie Atalanta en neemt Nederland sinds 2020 deel aan EMASoH-AGENOR (*European-led Maritime*

¹ U.S. Naval Institute, 10 januari 2024, US Destroyers, Ike Aircraft Shoot Down Houthi-Launched Missiles, Drones Over Red Sea ([https://news.usni.org/2024/01/10/us-destroyers-ike-aircraft-shoot-down-houthi-launched-missiles-drones-over-red-sea#:~:text=USS%20Laboon%20\(DDG%2D58\),media%20site%20X%20Tuesday%20night.](https://news.usni.org/2024/01/10/us-destroyers-ike-aircraft-shoot-down-houthi-launched-missiles-drones-over-red-sea#:~:text=USS%20Laboon%20(DDG%2D58),media%20site%20X%20Tuesday%20night.))

Awareness in the Strait of Hormuz), ter bevordering van de vrije doorvaart en de-escalatie in de Golfregio. Ook draagt Nederland met maximaal twee stafofficieren bij aan *Operation Prosperity Guardian* (OPG), gericht op het waarborgen van vrije en veilige doorvaart in de Rode Zee en de westelijke Golf van Aden. Daarnaast levert Nederland politieke en niet-operationele militaire steun met één stafofficier aan de door de Verenigde Staten geleide kinetische operaties tegen Houthi-systemen (Kamerstuk 2024D01 708, nr. 19 januari 2024).

In EU-verband wordt gewerkt aan de oprichting van een operatie onder EU-vlag voor de begeleiding en bescherming van schepen die door de Rode Zee en de westelijke Golf van Aden varen.

Het kabinet onderzoekt de mogelijkheden om een aanvullende bijdrage te leveren aan het waarborgen van de maritieme veiligheid in het Rode Zee gebied. We kijken hierbij naar mogelijk aanvullende inzet in *Operation Prosperity Guardian* of een bijdrage aan de EU-operatie die momenteel wordt opgericht. Mogelijk zal het luchtverdedigings- en commandofregat Zr.Ms. Tromp hiervoor worden ingezet (Kenmerk 2024D03 293, nr. 30 januari 2024). Zodra het onderzoek hier aanleiding toe geeft, zal uw Kamer worden geïnformeerd.

Vraag 3 en 4

Hoe ziet u de mix aan middelen en effecten die in het Defensie Projecten Overzicht (DPO) zijn opgenomen in samenhang met elkaar functioneren bij een vergelijkbare dreiging, zoals die van de Houthi's in de Rode Zee? Kunt u uitleggen hoe een *air and missile defence zone*, met de middelen die Defensie nu heeft en de nieuwe en/of vervangingsprojecten uit het DPO, in samenhang functioneren? Kunt u ook aangeven welke materieelprojecten uit het DPO u daarin voorziet?

Antwoord 3 en 4

Nederland beschikt over meerdere *air and missile defence* (AMD) capaciteiten (C2, sensoren, effectoren), zowel airborne als surface based. Deze capaciteiten zijn verdeeld over de Operationele Commando's van Defensie en kunnen in nationaal verband of onder centrale aansturing van de NAVO worden ingezet. Gezamenlijke oefeningen en trainingen dragen zorg voor een geïntegreerde en gecoördineerde *air and missile defence*. Defensie werkt aan het verwerven van systemen om de bestrijding van drones efficiënter te maken en te optimaliseren.

Specifieke projecten aangaande luchtdoelbestrijding opgenomen in het DPO zijn:

- Defensiebreed: Aanvulling inzetvoorraad munitie, Initiele Counter-Umanned Aircraft Systems (C-UAS)
- Maritiem: Vervanging Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LCF) (incl. studies); Verwerving Maritime Strike; Bewapening Maritieme Lucht- en Raketverdediging; ESSM Block 2: Verwerving & Integratie; Vervanging Close-in Weapon System (vCIWS); Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LCF); Maritime Ballistic Missile Defence; Integratie commandovoorzieningen vlootverbanden; Vervanging Maritiem Surface-to-surface Missile
- Land: Vervanging MRAD & SHORAD; Verwerving Multi Missie Radar (MMR) (voorheen: C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit); Verlenging levensduur Patriot; Aanvulling Patriot PAC-3 MSE;
- Lucht: Verwerving en doorontwikkeling F-35; Deep Strike capaciteit Air; Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen; Opbouw operationele satelliet capaciteit.

Vraag 5

Kunt u aangeven, op basis van de bovenstaande vraag, welke capaciteiten (sensor, *shooter* of commandovoering/integratie) Nederland met de uitvoering van het DPO straks niet bezit om *air and missile defence* in een maritieme omgeving uit te voeren? Kunt u aangeven welke (NAVO-)partners wel over deze capaciteiten beschikken en of daar plannen voor klaarliggen om mee samen te werken?

Antwoord 5

Nederland beschikt niet over de (*shooter*) mogelijkheid om in een maritieme omgeving ballistische raketten te onderscheppen buiten de dampkring. Nederland neemt deel aan wapenstudies en ontwikkelingstrajecten in Europese en Amerikaanse samenwerkverbanden voor de ontwikkeling van toekomstige interceptiecapaciteiten tegen hypersonische wapensystemen. Nederland doet geen uitspraken over de capaciteiten van NAVO bondgenoten.

Vraag 6

Was de beperkte bijdrage van slechts één niet-operationele stafofficier een bewuste strategische keuze van het kabinet? Of, in hoeverre was er sprake van de niet-beschikbaarheid (onderhoud, andere afspraken, etc.) van een waardevolle operationele bijdrage in de zin van een LC-fregat of M-fregat?

Antwoord 6

Voor zowel Operatie Prosperity Guardian als de inzet in de VS-geleide coalitie zijn alle mogelijke opties bekeken en gewogen. Voor de VS-geleide coalitie geldt dat de niet-operationele bijdrage met één stafofficier aansloot bij het verzoek van onze bondgenoten VS en VK. Met de huidige bijdrage geven we een signaal af richting de scheepvaart, onze bondgenoten en de Houthi's dat dergelijke illegale aanvallen niet zonder consequenties kunnen en mogen passeren. Naast Nederland hebben ook Denemarken, Nieuw-Zeeland, Canada, Australië en Bahrein niet-operationele steun geleverd aan de meest recente aanvallen (d.d. 4 februari jl.). Italië, Duitsland, Zuid-Korea en sinds 22 januari ook Albanië, Kroatië, Tsjechië, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen en Roemenië gaven politieke steun.

Aanvullend onderzoekt het kabinet momenteel de mogelijkheid om een aanvullende bijdrage te leveren aan het waarborgen van de maritieme veiligheid in de Golfregio. Zodra het onderzoek hier aanleiding toe geeft, zal uw Kamer worden geïnformeerd.

Vraag 7

Is het kabinet voornemens om de militaire bijdrage aan het beveiligen van scheepvaart in de Rode Zee in de nabije toekomst te vergroten, te handhaven of af te bouwen? En waarom?

Antwoord 7

Het kabinet onderzoekt momenteel de wenselijkheid en mogelijkheid om een aanvullende bijdrage te leveren aan het waarborgen van de maritieme veiligheid in de Golfregio. Zodra het onderzoek hier aanleiding toe geeft, zal uw Kamer worden geïnformeerd (Kamerstuk 29 521, nr. 465 en kenmerk 2024Z01451).

Vraag 8

Klopt het dat Nederlandse LC-fregatten en het M-fregat op dit moment niet beschikken over de mogelijkheid om vanaf zee gronddoelen aan te vallen?

Antwoord 8

De Nederlandse LC- en M-fregatten beschikken over raket- en kanonsystemen om in kustgebieden gronddoelen aan te grijpen.

Vraag 9

Klopt het dat de *Maritime Strike Capability* pas op zijn vroegst in 2027 operationeel is op de fregatten, in 2029 op de onderzeeërs en de *Air Deep Strike*(JASM-ER) voor de F-35 ook pas vanaf 2027 operationeel is? (Kamerstuk 27 830, nr. 391)

Antwoord 9

Middels de D-brief *Maritiem Strike Capability* en de BD- brief *Deep Air Precision Strike*, beide verwacht in de tweede helft van 2024, wordt uw Kamer nader geïnformeerd over de planning.

Vraag 10

Gezien de relevantie en noodzaak tot een volwaardige *deep strike* capaciteit, zoals bijvoorbeeld in de Rode Zee en Oekraïne, ziet u noodzaak om deze *deep strike* projecten te versnellen?

Antwoord 10

Voor het verkrijgen van een Deep Strike Capaciteit voor de Luchtmacht en de Marine wordt het snelst mogelijke tijdspad doorlopen. Het verwerven, produceren, integreren en implementeren van deze capaciteit is een complexe taak en kost daarom tijd. Omdat de productiecapaciteit van deze wapens de vraag nog niet aankan, ontstaat schaarste en moeten beschikbare wapens verdeeld worden over meerdere klanten, waaronder de Amerikaanse krijgsmacht. Defensie rapporteert jaarlijks over alle DMP-plichtige projecten in het DPO en eventueel in gesprek met uw Kamer. De keuzes die ten grondslag liggen aan de materieelverwerving worden daar ook gemeld, zoals het type materieel, de relatie met andere projecten, de maximale kosten en het moment wanneer het instroomt in onze krijgsmacht.

Vraag 11

Ziet u noodzaak of mogelijkheden om bijvoorbeeld de raketartilleriesystemen die per 2025 operationeel worden uit te breiden?

Antwoord 11

Met de Defensienota 2022 heeft Defensie gekozen om te investeren in raketartillerie als nieuwe capaciteit. Zoals in de D-brief raketartillerie vermeld, vindt in 2024 de engineering voor de serieproductieversie plaats (Kamerstuk 27 830, nr. 392 van 3 april 2023). In 2025 en 2026 vindt de serieproductie plaats: de assemblage van PULS lanceersystemen op nieuw te verwerven DVOW-voertuigen met pantsercabine. Defensie heeft vooralsnog geen plannen om het te verwerven aantal PULS raketartilleriesystemen te vergroten.

Vraag 12

Ziet u noodzaak en mogelijkheden om de munitievoorraden voor raketartillerie uit te breiden en te bezien of de raketartillerie van de Landmacht ook in andere domeinen kan worden ingezet, bijvoorbeeld vanaf een *Landing Dock Platform* (LPD) of een ander maritiem platform?

Antwoord 12

In het project raketartillerie worden ook raketten ten behoeve van de inzetvoorraden verworven. In de vertrouwelijke bijlage bij de D-brief Raketartillerie (Kamerstuk 27 830, nr. 392) is de Kamer geïnformeerd tot welk niveau van de opgedragen NAVO-norm de inzetvoorraad met de beschikbare financiële ruimte aangevuld kan worden. Defensie beziet in fase 3 van het bovengenoemde project de mogelijkheden voor het verwerven van Europese munitiesoorten. Deze fase omvat ook een verdere integratie met andere wapen-, sensor- en C4I-systemen, waarmee een volgende stap gezet wordt naar informatiegestuurd optreden. De inzet van raketartillerie vanaf maritieme systemen waaronder een LPD is operationeel niet voorzien en technisch niet door Defensie onderzocht.

Vraag 13

Welke lessen trekt het kabinet uit de bescherming tegen vliegtuigen, raketten, drones en kruisvluchtwapens in de oorlog in Oekraïne? Over welke capaciteiten (*sensor*, *shooter* en commandovoering) vindt u dat een defensieorganisatie, van bijvoorbeeld de NAVO, in samenhang moet beschikken om de vitale componenten uit haar eigen krijgsmacht, maar ook haar steden, industrie, energie en overige kritische infrastructuur te beschermen?

Antwoord 13

Defensie is voortdurend bezig met het verder ontwikkelen van haar strategie en krijgsmacht gebaseerd op een doorlopende analyse van veranderende dreigingen en geopolitieke ontwikkelingen. Zo leert Defensie ook van de recente ontwikkelingen waaronder de oorlog in Oekraïne om de relevantie en effectiviteit van haar optreden constant te waarborgen. Tegelijkertijd zijn de huidige en toekomstige dreigingen dermate groot, talrijk en diffuus, dat we

niet zelfstandig op alles voorbereid kunnen zijn. Onze (inter)nationale partners blijven essentieel bij het gezamenlijk kunnen optreden tegen de veelheid en complexiteit van dreigingen die op ons af komen. Zo doorlopen we samen met onze bondgenoten het NAVO Defensieplanningsproces (NDPP) waarin we gezamenlijk kijken naar de capaciteitendoelstellingen. Eerder heb ik uw Kamer aangegeven op welke wijze en met welke investeringen wij onze krijgsmacht op dit moment voldoende toerusten om onze veiligheid en vrijheid te beschermen.² Het is aan het nieuwe kabinet om gelet op internationale afspraken en de huidige en toekomstige dreigingen een nieuwe balans te bepalen tussen ambities en middelen in het (inter)nationale domein voor de komende kabinetsperiode.

Vraag 14

Bent u op de hoogte van het artikel «*Intensified Russian airstrikes are stretching Ukraine's air defense resources, officials say*» van Associated Press, dat laat zien dat Oekraïne aan het koorddansen is qua aantallen wapensystemen (Patriot, Amraam, etc.), maar nog meer qua kapitale munitievoorraden?³

Antwoord 14

Ja.

Vraag 15

Kunt u in een vertrouwelijk brief aangeven hoe Nederland ervoor staat op het gebied van kapitale munitievoorraden voor lucht- en raketverdediging en in hoeverre we, in een vergelijkbaar conflict als de oorlog in Oekraïne, het zelf en binnen de NAVO vol zouden houden?

Antwoord 15

De oorlog in Oekraïne laat zien dat munitieverbruik gedurende een grootschalig conflict (*high intensity warfare*) zeer groot is. Daarom heeft de NAVO besloten tussentijds de normen voor de strategische voorraad munitie te verhogen. De opgedragen voorraadnormen voor luchtverdediging en grondgebonden gevechtssystemen zijn midden-2023 naar boven bijgesteld. Naar verwachting worden de normen voor wapensystemen in het lucht- en maritieme domein ook bijgesteld.

Met de beschikbare financiële middelen van de Defensienota 2022 kan de inzet-voorraad nog niet volledig aangevuld worden tot een eerste hoofdtak niveau (Kamerstuk 27 830, nr. 395 van 18 april 2023). Uw Kamer is in de vertrouwelijke bijlage bij de brief «Aanvulling munitievoorraden eerste hoofdtak» geïnformeerd tot welk niveau van de opgedragen NAVO-norm de inzetvoorraad aangevuld kan worden, evenals welk bedrag nodig is voor een vervolgstap.

Vraag 16

Welke initiatieven onderneemt Defensie om ons tegen goedkope en in grote aantallen beschikbare drones te verdedigen, zoals bijvoorbeeld gebruikt door de Houthi's, zonder dat de krijgsmacht in de eerste dagen van een gevecht al zonder hoogwaardige munitie komt te staan?

Antwoord 16

De dreiging van drones neemt toe en er bestaat geen enkelvoudige oplossing die alle vormen van deze dreiging kan pareren. Effectieve bescherming van eenheden en objecten vraagt om een mix van oplossingen, die uiteenloopt

² O.a.: (Begroting Defensie (X), kamerstuk 36 410 X, nr.1, o.a. p. 12–30) 15 maart 2022 Antwoorden op feitelijke vragen «Hoofddlijnen beleid Ministerie van Defensie». 20 februari 2023 Terug- en vooruitblik na een jaar Russische oorlog in Oekraïne. 26 april 2023 Schriftelijk overleg Kabinetsreactie AIV-advies «De Oekraïne-oorlog als geopolitieke tijdschok». 5 december 2023 Beantwoording vragen van de leden Sjoerdsma, Hammelburg, Piri, Van der Lee en Dassen over «De Russische oorlog tegen Oekraïne is een praktijkexamen voor Europa – en de tijd begint te dringen». 15 december 2023 Antwoorden Kamervragen tweede suppletore begroting Defensiematerieelbegrotingsfonds.

³ Associated Press, 9 januari 2024, *Intensified Russian airstrikes are stretching Ukraine's air defense resources, officials say* (<https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-air-defense-missiles-95cf7f351d05c0c4b704d9fe8a0c5f39>)

van het beperken van de mogelijke effecten van een aanval tot het actief bestrijden van drones en/of drone-bedieners.

Defensie werkt aan het verwerven van systemen om de bestrijding van drones efficiënter te maken en te optimaliseren, zoals met het project «Initiële Counter-Unmanned Aircraft Systems (C-UAS)» dat is opgenomen in het DPO in september 2023 (kamerstuk 27 830, nr. 417).

Naast het inrichten van specialistische capaciteit is in de Defensienota 2022 ook geld gealloceerd voor de verwerving van middelen ter zelfbescherming tegen kleine UAS. Voor verwerving van deze middelen is een project in voorbereiding.

Ook is in materieelvervangingsprojecten en bij *Mid Life Updates* aandacht voor het aanbrengen van zelfbeschermingsmogelijkheden tegen kleine drones en wordt naast verwerving van middelen om drones te bestrijden, bijvoorbeeld ook geïnvesteerd in middelen die bijdragen aan camouflage en misleiding. Een drone maakt deel uit van een systeem, waarin bijvoorbeeld ook bedienaar en verbindingen aangegrepen kunnen worden om onszelf te beschermen. Defensie onderneemt diverse initiatieven om ook offensieve en verstoringscapaciteiten te versterken.

Vraag 17

Kunt u aangeven of er al dergelijke projecten in het DPO staan of dat er projecten met een kleiner volume lopen? Lopen er reeds onderzoeks- of innovatietrajecten of staan deze klaar om te worden opgestart?

Antwoord 17

Zie het antwoord op vraag 16. Naast de grotere projecten worden ook op kleinere schaal middelen verworven voor specifieke missie-ondersteuning en voeren we diverse *Concept Development & Experimentation* (CD&E) projecten uit om beter inzicht te krijgen in de effectiviteit en inpasbaarheid van bepaalde oplossingen zoals *jammers*, verschietbare netten, richtmiddelen, interceptiedrones en munitiesoorten. Bij de kennisinstituten is een kennisopbouwprogramma ingericht, specifiek ten behoeve van C-UAS (Kamerstuk 34 919, nr. 52).

Vraag 18

Kunt u deze vragen een voor een en vóór 29 januari 2024 beantwoorden?

Antwoord 18

Hoewel de gebruikelijke termijn van drie weken is gehanteerd, is er zorg gedragen u de beantwoording voor de begrotingsbehandeling Defensie te sturen.